

NOTISER

Pehr Stenbergs levernesbeskrivning. Av honom själv författad på dess lediga stunder. Del 1. 1758, 1784. Fredrik Elgh, Göran Stenberg & Ola Wennstedt (utg.). Forskningsarkivet vid Umeå universitet. Umeå 2014. 552 s., ill. ISBN 978-91-7601-108-9.

Pehr Stenberg föddes på en bondgård i Umeå socken i Västerbotten 1758. Han fick möjlighet att studera först i Umeå och sedan vid universitetet i Åbo. Där blev han prästvigd 1786 och promoverad 1789. Därefter återvände han till hembygden och innehade olika prästjänster. Den längsta tiden var han komminister i Umeå landsförsamling från 1804 fram till sin död 1824.

Den första delen av Stenbergs omfattande levernesbeskrivning har nu blivit utgiven av Fredrik Elgh, Göran Stenberg och Ola Wennstedt. Originalen som innehåller nästan fem tusen handskrivna sidor förvaras på Kungliga bibliotekets handskriftsavdelning. Dit kom det 1964 som deposition från släkten Stenberg. Texten har Pehr Stenberg skrivit i efterhand och den utgör ingen dagbok. Det är osäkert om författaren har haft några minnesanteckningar att tillgå. Han arbetade med sin text från omkring 1780 och fram till sin död. Han hade då hunnit fram till 1807, medan de sista sjutton åren förblev oskrivna.

Troheten mot originaltexten är framträdande i denna utgåva. Illustrationerna utgörs av några faksimiler från handskriften. Tidsavgränsningen i den första delen sträcker sig från Stenbergs födelse 1758 fram till tjugosex års ålder 1784. Ett personregister finns, medan sak- och ortregister är planerat att utges i det sista bandet.

Framställningen i levernesbeskrivningen är mycket detaljerad och djupt personlig på ett självutlämnande sätt. Det finns berättelser om sådant i författarens liv som han skämdes över. Han kunde emellanåt vara

nedstämd till sinnet. Han skriver mycket om sina tankar om att finna en livskamrat och återger olika drömmar som han haft. Det var svårt att få ekonomin att gå ihop för en ung student som hade fattiga föräldrar som inte kunde bistå med pengar. Denna situation kunde Stenberg avhjälpa genom att vara huspräst och informator för barn hos förnäma familjer i Finland. Det gällde särskilt höga militärer och jurister. Brev som författaren tagit emot och de som han själv skrivit under studieuppehållen i Umeå och Åbo har han sparat. De återges i sin helhet vilket även gäller författarens kärleksbrev.

För kulturhistorisk forskning blir det kommande sakregistret särskilt viktigt. Texten i den här utgåvan på omkring femhundra sidor är kompakt skriven med enkelt radavstånd. Det gör att den är tungläst och därför är det svårt att finna fram till konkret information i olika sakfrågor. När sakregistret kommer kan Stenbergs text användas som en uppslagsbok för att hitta detaljrika upplysningar om levnadsförhållanden, t.ex. kan nämnas bruk av alkohol eller kaffe som Stenberg hade ett distanserat förhållningssätt till. Detta gällde även bastubad, nattfrieri, kortspel och dans. Vid studier av livets och årets högtider kan man hitta mycket information. Det gäller både i stad och på landsbygd, både inom lantbruket och i studentlivet vid gymnasium och universitet under sent 1700-tal. De tre utgåvorna har lagt en god grund till en fortsatt utgivning.

Anders Gustavsson, Oslo/Henån

Dan Lundberg och Gunnar Ternhag: *Musiknologi. En introduktion.* Gidlunds förlag, Möklinta 2014. 160 s., ill. ISBN 978-91-7844-914-9. 2:a reviderade upplagan.

Tolv år efter första utgåvan av *Musiknologi* har en ny upplaga kommit ut. Den nya upplagan är sparsamt

reviderad, men den innebär en uppdatering och det kan nu vara ett bra tillfälle att påminna om denna grundbok i ämnet. Som undertecknad konstaterade när den första upplagan kom (*Rig* nr 3, 2003), är det en lättläst bok som inte fördjupar sig för mycket i detaljer utan nämner lite om alla relevanta områden. Den tillhandahåller också information i ämnet som är av intresse för svenska studenter eftersom den refererar till svenska studier och musikvetare.

I boken diskuteras vad ämnet musiketnologi är för något och hur ämnet har utvecklats. Varje kapitel följs av några rekommendationer på litteratur. En större del av boken ägnas åt fältarbetet, även i arkiv, och transkribering. Analys av musik och kultur utgör också en betydande del. Läsaren får en inblick i musiketnologens konkreta arbetsmetoder, som t.ex. ljudupptagning, och samtidigt svårigheten att välja bland analysmetoder. Hur man arbetar idag blandas med hur olika musiketnologer jämfört och analyserat under ämnets utveckling.

Revideringen innebär att ett antal nytillkomna publikationer inom musiketnologin lagts till i referenslistan, och några få titlar har tagits bort. Även litteraturtipsen i slutet av varje kapitel har utökats något. Någon bild har bytts ut och några meningar har lagts till, bl.a. på grund av ny tekniks inverkan. Det har inte tillkommit några nya avsnitt, utan kapitlen är desamma som tidigare, med undantag av en förteckning över termer och begrepp som tagits bort i den nya upplagan. För övrigt är revideringen framför allt en finputsning av ursprungstexten.

Magdalena Tellenbach, Marieholm

Marianne Larsson: *Män i baddräkt. En kroppslig kulturhistoria*. Nordiska Museets Förlag Stockholm 2011. 135 s., ill. ISBN 978-91-7108-543-6.

Människokroppen betraktas fortfarande med misstänksamhet, konstaterade den danske konsthistorikern, konstpedagogen och författaren Rudolf Broby-Johansen i *Kropp och kläder* 1953. Denna klassiker har inte nämnvärt accepterats av akademiska dräkthistoriker i Norden, möjligen beroende på att författaren var autodidakt. Broby-Johansen fastslog redan på första sidan mycket annat som dräkt- och modeforskare senare fört fram som nya upptäckter. Det gäller aspekter som det oskiljaktiga sambandet mellan kläders mening och kroppen de tillhör, figurens proportioner och dräktens arkitektur, sinnenas

betydelse, modets roll i gesternas språk och som framställande konst, samt inte minst köns natur i avslöjandets och döljandets mekanik. Allt detta exemplifieras på ett mycket levande sätt i bild och text i Larssons simkostym- och baddräktskavalkad i ett välvalt tidsperspektiv ca 1800–2000.

Baddräkt definierar Broby-Johansen i sin ”ordlista” som: ”O/mkring/ 1880 bestod kv. B. av tunika m. bälte och byxor till anklarna, ofta också svarta badstrumpor, männens B. av blå-, röd-, vitrandig bomullstrikå. Från 1925 är B. vanl. av ylletrikå; från 1936 också tjockt rayonsiden m. brokiga tryckmönster, samtidigt tvådelad dam-B., som 1947 krympte till Bikini-B. Män begagnar nu oftast korta, trekantiga badbyxor.” Larssons bok kan stå som en detaljerad illustration till definitionen. Det är en kropps- och modehistorisk kavalkad på badstranden man får njuta av, där kroppars form och kläders funktion samspelar, dock inte obetingat till njutbar fulländning. Det kronologiska perspektivet med kausala förklaringar, föremålens växlande former och material, främst ur Nordiska museets samlingar, fotografier och vykort visar mode- och kroppsideal i förändring. Larsson vill synliggöra olika former av maskulinitet och möjligen hegemonisk maskulinitet, manlighet och omanlighet. Räcker simbyxorna/baddräkten till för detta?

Förutom beskrivande, är texten alltså tolkande på lätt postmodernt, etnologiskt vis. Detta låter sig också göra när det gäller det rika material som t.ex. postorderkatalogernas reklam erbjuder. Där ses den offentliga bilden av mansidealet i badbyxor. Men i nutid har författaren kunnat föra fram ett stort elektroniskt material, (unga) mäns intima, privata diskussioner på nätet, typ ”Do You wear swim wear under board shorts?” ”Tyck till om kalsonger under badbyxor” 2006–2008, eller myndigheternas bekymmer kring hygien och kalsongförbud. Här exponerar individen sin relation till kroppen, manligheten, könet och fiklonlövet. Det är i dessa självbekännelser vi kan finna svar på frågor om maskulinitetens karaktär kontra omanlighet, kroppens fascination, skönhetsideal. Ett mönster av rörlighet och ambivalens som inte direkt kan avläsas ur museiföremål, fotografier och varukataloger – såvida inte begreppen tar makten över artefakterna då epistemologin lätt förväxlas med ontologin och konstruktionen, tolkningen av vetandet, lyfts fram som alternativ till vetenskap. En tendens som i studier av icke-mänskliga aktörer syns också i nordisk etnologi, eftersom filosofen Maurizio Ferraris